

การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

Extension & Development Utilization of Small Timber and Non-Wood

Forest Products project

ทินกร พิริยโยธา¹ (TINNAKORN PIRIYAYOTHA)

บทคัดย่อ

ภารกิจหลักข้อหนึ่งของกรมป่าไม้ คือการส่งเสริมการปลูกสวนป่าไม้เศรษฐกิจและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ไม้และของป่าอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ โดยใช้องค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยนำมาสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจุบันไม้ขนาดเล็กจากสวนป่าและของป่าบางชนิด มีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ สามารถใช้เป็นแหล่งวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมไม้และนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายลักษณะ เช่น ไม้เสาเข็ม ไม้ค้ำยัน ชันไม้สับ ไม้พื้น เผาถ่าน ไม้สำหรับทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เครื่องเรือนของเด็กเล่น โตะ แก้ว เป็นต้น และของป่าที่สำคัญได้แก่ ไข่ หวาย พืชสมุนไพร ไม้หอม เป็นต้น

การดำเนินงานส่งเสริมการนำไม้ขนาดเล็กและของป่ามาใช้ประโยชน์ จำเป็นต้องมีการวิจัยพัฒนาควบคู่กับการส่งเสริม เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าไม้ให้มากขึ้น ได้แก่ การแปรรูปไม้ การทำให้ไม้แห้ง (อบไม้) การป้องกันการเข้าทำลายของโรคแมลง การพัฒนาและการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมถึงการพัฒนาของป่าที่มีศักยภาพ ตัวอย่างการศึกษาใช้ประโยชน์ไม้สักสวนป่าอายุ 13 – 16 ปี พบว่าไม้แปรรูป มีการบิดงอของไม้หลังการผึ่งแห้งในกระแสรอบทิศทาง และมีเนื้อไม้ส่วนเกิน โดยเฉลี่ย 69-72 เปอร์เซ็นต์ เมื่อนำไปเพิ่มมูลค่าโดยการอัดไอน้ำแรงดันสูงและแช่น้ำส้มควันไม้ พบว่าความแตกต่างของสีกระพี้และแก่นมีน้อยมาก ไม้สักตัวอย่างสามารถทนต่อการทำลายของแมลงเจาะไม้ (Powder-post beetle) อย่างน้อย 3 เดือน และเมื่อนำไม้สวนป่าขนาดเล็กมาทำไม้ประกับโครงสร้าง พบว่าเป็นวัสดุที่รับโครงสร้างมากๆไม่เหมาะสมนัก แต่สามารถเพิ่มมูลค่าของเศษไม้ปลายไม้นำมาผลิตเป็นไม้ประกับที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้น

ดังนั้นการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า คือ การช่วยเหลือสนับสนุนให้นำไม้ขนาดเล็กและของป่า มาแปรเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงธุรกิจ โดยอาศัยกลไกที่เกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้ ความรู้งานวิชาการ เทคโนโลยีที่เหมาะสม และเกษตรกรในท้องถิ่น ที่มีความพร้อมรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมไม้และของป่า

คำหลัก://การใช้ประโยชน์ไม้//ไม้ขนาดเล็ก//ของป่า

---

¹ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้

1. บทนำ

ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ส่งผลกระทบต่อปริมาณทรัพยากรป่าไม้ธรรมชาติให้ลดน้อยลง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการดำเนินการเชิงรุก โดยจำเป็นต้องกำหนดแผนปฏิบัติการของหน่วยงานในกรมป่าไม้ให้ทันเหตุการณ์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ภารกิจหลักของกรมป่าไม้ปัจจุบัน เป็นการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ ส่งเสริมป่าชุมชน และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้ทางการศึกษาวิจัย เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการตัดสินใจ และสร้างแรงจูงใจของเกษตรกรและผู้ประกอบการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินการเรียบร้อยแล้วแต่กระจาย และเก็บรวบรวมไว้ ยังไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ จำเป็นจะต้องสำรวจ และจัดทำฐานข้อมูลเพื่อนำไปปฏิบัติ และเผยแพร่ไปสู่สังคมให้เกิดความเข้าใจ รับรู้ถึงผลงานการปฏิบัติในด้านนี้ เพื่อสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาที่เป็นที่ต้องการและแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้ทันสถานการณ์ โดยเสริมสร้างงานวิจัยสู่การพัฒนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการตลาดของไม้ การเพิ่มป่าไม้เศรษฐกิจ พัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องครบวงจร รวมทั้งการใช้ประโยชน์ไม้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยนำนโยบายของรัฐตามแผนบริหารราชการแผ่นดินของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำมาสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ

โครงการส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า (Extension & Development Utilization of Small Timber and Non-Wood Forest Products Project) ได้ดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยเข้าไปมีส่วนช่วยเสริมงานในการนำผลจากการศึกษาวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ การเพิ่มมูลค่า การดูแลรักษาไม้ขนาดเล็กและผลิตภัณฑ์ไม้ให้มีความคงทน สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่เป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งช่วยลดปริมาณการใช้ไม้จากป่าธรรมชาติได้ส่วนหนึ่ง โดยได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าขึ้นเพื่อเป็นศูนย์สาธิตการถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปเพื่อประดิษฐ์กรรมไม้ โดยมีการฝึกอบรมให้ความรู้ มีการส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประโยชน์ไม้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่ปลูกไม้เป็นวัตถุประสงค์ และกลุ่มผู้ประกอบการด้านประดิษฐ์กรรม เพื่อจะช่วยให้เกิดการใช้ประโยชน์จากไม้อย่างคุ้มค่า นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางด้านวิชาการ การใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าสู่ชุมชน ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพในการนำไม้ขนาดเล็กมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำผลงานที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยทางด้านการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า ไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกร เพื่อสนองความต้องการของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม และนำไปประกอบอาชีพในเชิงเศรษฐกิจชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. เพื่อส่งเสริมพัฒนา ให้คำแนะนำ สนับสนุน ตลอดจนให้บริการทางด้านวิชาการป่าไม้ อย่างถูกต้องตามผลการวิจัย แก่ชุมชน เพื่อให้ใช้ทรัพยากรป่าไม้แบบยั่งยืน

3. เพื่อนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้าน มาพัฒนาให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า ให้เป็นไปได้อย่างยั่งยืนและเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยโดยใช้การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารผลการปฏิบัติงาน โครงการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า โดยสรุปวิธีดำเนินงานโครงการดังนี้

3.1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ก. สำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

ข. สำรวจข้อมูลหมู่บ้านเป้าหมายที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการตามโครงการฯ เพื่อที่จะให้ความรู้ คำแนะนำ และบริการข้อมูลทางวิชาการ โดยการฝึกอบรมต่อไป

3.2 การเพาะชำกล้าของป่า แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ก. การเพาะชำกล้าของป่าเพื่อนำไปส่งเสริม แจกจ่ายให้ชุมชน หรือราษฎรและผู้สนใจนำไปปลูกในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อใช้ประโยชน์ในการยังชีพ หรือเพื่อเศรษฐกิจต่อชุมชน

ข. การเพาะชำกล้าของป่าเพื่อการศึกษาทางวิชาการซึ่งอาจจะเป็นพันธุ์ของป่าท้องถิ่นที่สมควรได้รับการขยายพันธุ์ เป็นพันธุ์ที่หายากหรือมีแนวโน้มที่มีปริมาณลดน้อยลง หรือเป็นพันธุ์ของป่าที่มีความยากในการเพาะชำเป็นกรณีพิเศษ

3.3 การจัดทำแปลงสาธิตปลูกกล้าไม้และของป่า

ประสานงานกับหน่วยงานท้องที่ และเกษตรกรดำเนินการปลูกกล้าของป่าเพื่อเป็นการสาธิต ศึกษา ค้นคว้าวิจัยด้านการขยายพันธุ์ เพาะเลี้ยง ตลอดจนหาความเหมาะสมและความสัมพันธ์กันระหว่างกล้าของป่ากับสภาพป่าเดิม โดยพื้นที่ที่ดำเนินการปลูก ได้แก่

ก. พื้นที่แปลงสาธิตของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

ข. พื้นที่แปลงปลูกสร้างสวนป่าของภาครัฐ และเอกชน

ค. พื้นที่ปลูกป่าตามโครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกป่า

ง. พื้นที่ป่าชุมชนตามโครงการพัฒนาป่าชุมชน

จ. พื้นที่ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3.4 การฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ก. ประสานงานกับป่าไม้ท้องถิ่นในการฝึกอบรมราษฎรเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

ข. ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า ได้แก่ แผ่นพับ วิทยุทัศน์ สไลด์ การแสดงนิทรรศการ ฯลฯ เพื่อเผยแพร่

ค. หลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กทางด้านคุณสมบัติไม้
- การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กทางด้านเคมีผลิตผลป่าไม้
- การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กทางด้านอุตสาหกรรม
- การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กด้านการป้องกันรักษาเนื้อไม้
- การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กทางด้านพัฒนาของป่า
- การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กทางด้านพลังงานจากไม้

ง. ติดตามและประเมินผลการฝึกอบรมจากกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว ว่าได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือไม่ เพียงใด

4 สรุปผลการวิจัย

การดำเนินงานโครงการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า ยึดหลักการส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ป่าไม้อย่างยั่งยืน มุ่งสร้างโอกาส และกิจกรรมที่มีประโยชน์ และที่ประชาชนต้องการ เพื่อให้ประชาชนและทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความพร้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ด้วยการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความเข้าใจด้านการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการประชุม การศึกษาดูงาน รวมทั้งร่วมจัดและดำเนินกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ โดยเน้นให้เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ร่วมเป็นผู้ร่วมงานในการดำเนินกิจกรรมการจัดการให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่

สรุปผลการดำเนินงานศูนย์ระหว่างปีงบประมาณ 2550-2554 ปรากฏผลการดำเนินงานตามกิจกรรมตามแผนงานที่ได้รับ โดยขอสรุปผลการดำเนินงานที่เป็นผลงานหลักของศูนย์ฯ ดังนี้

4.1 กิจกรรมการจัดตั้งศูนย์ฯ

เป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่โครงการฯ จะได้รับแผนงานตามงบประมาณ โครงการอย่างต่อเนื่อง โดยจะใช้งบประมาณในการปรับปรุงพัฒนาสำนักงาน ให้พร้อมเป็นหน่วยบริการทางวิชาการ โดยผลงานที่จัดทำอย่างต่อเนื่อง เช่น การผลิตสื่อ บอร์ดให้ความรู้ จัดทำห้องโชว์ผลิตภัณฑ์จากไม้ขนาดเล็กและของป่า และโครงการจัดทำบ้านตัวอย่างที่ทำจากวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในพื้นที่ เช่น ไม้ยูคาลิปตัส ไม้ไผ่ เป็นต้น

ภาพที่ 1 แสดงบ้านตัวอย่างทำจากไม้ยูคาลิปตัส

ภาพที่ 2 แสดงห้องโชว์ผลิตภัณฑ์ไม้

4.2 กิจกรรมการสำรวจ ส่งเสริม และประชาสัมพันธ์

กิจกรรมการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ เป็นกิจกรรมหลักในการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและประชาชนในพื้นที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อไป กิจกรรมการประชาสัมพันธ์มีหลายวิธี ได้แก่ เจ้าหน้าที่ออกไปประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ เพื่อให้ประชาชน “รู้จักใช้ รู้จักรักษา” ทรัพยากรป่าไม้ การจัดทำเอกสารเผยแพร่ เช่น การจัดทำป้าย การจัดทำแผ่นพับ การจัดทำจดหมายข่าว การจัดทำโปสเตอร์ และการจัดทำสติ๊กเกอร์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกจากนี้กิจกรรมสำรวจ ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ตามโครงการ ยังมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบรรยายให้ความรู้ การจัดนิทรรศการ การประกวดภาพวาด การประกวดคำขวัญ การถามตอบปัญหา และกิจกรรมการนันทนาการ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ป่าไม้ การสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกแก่เด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ และหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

4.3 กิจกรรมการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

กิจกรรมการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีความรู้และเข้าใจถึงความสำคัญ และบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน โดยดำเนินการ ดังนี้

- 1) แนะนำและเผยแพร่ความรู้ท้องถิ่นที่เป้าหมาย หมู่บ้าน, โรงเรียน, อ.บ.ต., พื้นที่โครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ, ป่าชุมชน, พื้นที่ สปก.และที่ดินเอกชน
- 2) ร่วมจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์
- 3) ร่วมจัดฝึกอบรมและเป็นวิทยากรบรรยายส่งเสริม

การฝึกอบรมเกษตรกร หลักสูตร การใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

การฝึกอบรม หลักสูตร การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การใช้ประโยชน์ผลผลิตป่าไม้

4.4 กิจกรรมนิเทศงาน

ร่วมทำงานวิจัยกับสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้

การตรวจราชการตามแผนงานของ สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้และกองแผนงาน

ผลิตและแจกจ่ายกล้าของป่าให้กับเกษตรกร

การติดตามประเมินผลการปลูกกล้าของป่าในท้องที่เป้าหมาย

4.5 กิจกรรมการจัดทำและบำรุงรักษาแปลงสาธิต

กิจกรรมการจัดทำแปลงสาธิต โดยจัดทำสวนรวมพันธุ์ไม้ป่า ไม้ หวายและพืชสมุนไพรพื้นเมือง เพื่อให้เป็นแหล่งอนุรักษ์ และใช้เป็นแปลงสาธิตการปลูก การบำรุงรักษา และการจัดการผลผลิตของป่าในลักษณะของสวนป่าทั้งการผลิตหน่อหวาย หน่อไม้และการผลิตลำไม้ไผ่ พร้อมทั้งเป็นแหล่งให้ความรู้และส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรให้แก่ประชาชน โดยการปลูกไม้เชิงเศรษฐกิจ ตลอดจนเป็นแปลงศึกษาการเจริญเติบโต และเพื่อการขยายพันธุ์ของป่าไว้แจกจ่ายให้แก่ราษฎรผู้สนใจ ให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักการใช้ประโยชน์ รู้จักการจัดการ และรู้จักการอนุรักษ์ป่าธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป

การดูงานแปลงสาธิตของเกษตรกรที่อบรมหลักสูตร การบริหารจัดการและพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้

ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ / คุณภาพ)

- เชิงปริมาณ : มีผลงานวิจัยการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็ก จำนวน 5 เรื่อง
- : มีเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางวิชาการด้านการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า จำนวน 15 ชุด
- : มีแปลงสาธิตเกิดขึ้นตามแผนปฏิบัติงาน โครงการฯ และงบประมาณที่กำหนด จำนวน 550 ไร่
- : หมู่บ้านเป้าหมายที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการตาม โครงการฯ จำนวน 60 หมู่บ้าน
- : จัดการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี และประชุมเชิงปฏิบัติการตามหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 หลักสูตร 12 รุ่น
- : ผู้รับบริการ คำแนะนำ ทางวิชาการ จำนวน 172 หน่วยงาน
- : ผู้รับบริการ เพาะขยายพันธุ์กล้าของป่า จำนวน 1 3,275 ราย
- : มีข้อมูลสรุปผลการดำเนินงานและเสนอสำหรับผู้บริหาร จำนวน 5 เล่ม

เชิงคุณภาพ : มีฐานข้อมูลการดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า สำหรับเป็นต้นแบบในการนำไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายรัฐ

- : สวนป่า และแปลงกล้าของป่าที่เกิดขึ้นตามแผนปฏิบัติงานโครงการฯ ช่วยให้เห็นในชุมชนและเกษตรกรมีรายได้ เป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- : มีข้อมูลทางวิชาการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สนใจมีความรู้ ความเข้าใจ ในความสำคัญและประโยชน์ของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน และเพื่อช่วยปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การปฏิบัติงานส่งเสริมและพัฒนากการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า เป็นงานที่ต้องดำเนินการเกี่ยวข้องกับประชาชนในชุมชนอย่างมาก โดยต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการที่จะบริหารจัดการและบำรุงดูแลรักษาทรัพยากรของตนเอง พร้อมปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่เพิ่มเติมต่อยอดจากที่กรมป่าไม้ดำเนินการ และขยายผลการดำเนินงานโครงการฯ ต่อไป แนวทางการดำเนินโครงการฯ เป็นการดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน อันเป็นการเสริมยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกรมป่าไม้โดยการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการงานในทุกระดับ

จากการศึกษาการดำเนินงานบูรณาการศูนย์ส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า จ.ขอนแก่น โดยยึดหลักการส่งเสริมและพัฒนากการใช้ประโยชน์ป่าไม้อย่างยั่งยืน มุ่งสร้างโอกาส และกิจกรรมที่มีประโยชน์ และที่ประชาชนต้องการ เพื่อให้ประชาชนและทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความพร้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ด้วยการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความเข้าใจด้านการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ การจัดการประชุม การศึกษาดูงาน รวมทั้งร่วมจัดและดำเนินกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ โดยเน้นให้เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ร่วมเป็นผู้ร่วมงานในการดำเนินกิจกรรมการจัดการให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่แบบบูรณาการ

หัวใจสำคัญในการบูรณาการงานส่งเสริมและพัฒนา คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมงาน และกลุ่มเป้าหมาย โดยกระบวนการเริ่มต้นจาก (1) การศึกษาองค์ความรู้ แนวความคิด หลักการ (2) การกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (3) การพัฒนาผู้ร่วมงาน (การประชุม/การปรึกษาหารือ) (4) การคัดเลือกและกำหนดพื้นที่เป้าหมาย (5) การจัดทำฐานข้อมูลตามระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (6) การจัดการประชุม ปรึกษาหารือกับบุคคลในพื้นที่ (7) การกำหนดแผนการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานตามแผน (8) การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน จากการศึกษาพบว่า

กิจกรรมที่สำคัญในการบูรณาการงานศูนย์ฯ ที่สำคัญ ได้แก่

1. กิจกรรมส่งเสริมและสาธิตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

2. กิจกรรมการสร้างประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจชุมชน
3. กิจกรรมการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้
4. กิจกรรมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
5. กิจกรรมการประชุม / การประชุมเชิงปฏิบัติการ
6. กิจกรรมการฝึกอบรม / การศึกษาดูงาน
7. กิจกรรมการพัฒนาผู้ร่วมงานและองค์กร

6. ข้อเสนอแนะ

1. งานส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าเป็นการดำเนินการตามกระบวนการที่ต้องใช้ความพยายาม ความอดทนและใช้เวลาอย่างมากในการทำความเข้าใจกับหลักการ องค์ความรู้ และแนวความคิดต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์ป่าไม้อย่างยั่งยืน ผู้ที่จะปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจในการที่จะทำงานร่วมกับประชาชน และจะต้องมีทักษะในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมและมีใจด้านการบริการเป็นอย่างดี

2. เนื่องจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าที่ผ่านมา มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย เป็นงานวิจัยเฉพาะทางที่ค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจ และยากต่อการถ่ายทอดผลงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติ ประกอบกับตัวอย่างชนิดไม้ที่ใช้ศึกษาเป็นชนิดไม้ที่ในปัจจุบันเป็นชนิดที่หายากในการนำมาใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงมีปัญหาในการหาวัสดุคืบมาใช้ในการส่งเสริม สาธิต

3. ปัญหาด้านกฎระเบียบป่าไม้ไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมไม้ เช่น กฎหมายป่าไม้ได้ถูกนำมาใช้ควบคุมไม้นอกประเภทหวงห้าม ไม้ต่างประเทศ และไม้สวนป่าด้วย การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ล่าช้าต้องใช้เวลาในการตรวจสอบนาน ค่าธรรมเนียมมีความซ้ำซ้อน การกำหนดอายุใบเบิกทางเคลื่อนย้ายหรือใบกำกับสิ่งประดิษฐ์เพียง 48 ชั่วโมง ซึ่งไม่ทันพิธีการศุลกากรส่งออก เป็นต้น

4. กล้าของป่าไม้พอเพียงกับความต้องการของกลุ่มเกษตรกรและบุคคลที่สนใจทั่วไป อีกทั้งในปัจจุบันมีโรงเรียน วัด สถานที่ราชการต่างๆ เข้ามาขอรับกล้าไม้เพิ่มขึ้น

5. ในการออกปฏิบัติงานสำรวจหมู่บ้านบางครั้งจำเป็นต้องออกไปในหมู่บ้านซ้ำหลายๆ ครั้ง เนื่องจากต้องมีการนัดหมายเป็นครั้ง ๆ เพราะเกษตรกรต้องออกไปดูแลไร่นาของตัวเอง

6. การจัดการบำรุงรักษาแปลงสาธิตทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากสภาพดินไม่เหมาะสม ในบางส่วน ทำให้ต้องมีการบำรุงรักษาและจัดการอย่างประณีตต่อไป

ดังนั้นควรสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรมด้านประโยชน์ของการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในความสำคัญและประโยชน์ของการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า ทั้งนี้เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนด้วย และควรเน้นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิด การวางแผน การดำเนินงาน และการประสานติดตามผลการ

ดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ขณะเดียวกันภาครัฐควรเสริมสร้างมาตรการหรือแรงจูงใจ ในการบูรณาการให้หน่วยงานต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานทั้งทางด้าน บุคลากร งบประมาณ เครื่องมือในการดำเนินงาน ตลอดจนวิธีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน และ ความต้องการของชุมชนเป็นหลัก โดยน้อมนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นต้นแบบ

7. บรรณานุกรม

- บันลือ เชื้ออินทร์.2540. แนวความคิดและหลักเกณฑ์ในการจัดการป่าไม้เอกชน.14 หน้า.
สุรพงษ์ ฉวีภักดิ์. 2547. การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์พืชสมุนไพรจากป่าของชุมชนในท้องที่ ตำบลชะแล อำเภองาวภาคใต้ จังหวัดกาญจนบุรี. 85 หน้า
- ธัญรินทร์ ฦ นคร . 2545 . แนวทาง: การพัฒนาเกณฑ์ และเครื่องชี้บอกรับสำหรับการจัดการป่าไม้ อย่างยั่งยืนในพื้นที่หน่วยจัดการป่าไม้, สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้ .45 น.
- กรมป่าไม้. 2546. 107 ปีกรมป่าไม้ . กรุงเทพมหานคร. กรมป่าไม้.
- ปกรณ์ ปริยากรณ์. 2548. การวางแผนกลยุทธ์แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่7.
กรุงเทพมหานคร. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพร แสงชัย. 2548. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการวิเคราะห์นโยบายและการวางแผนสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพมหานคร. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.